УДК 343.98 (477)
DOI https://doi.org/10.32782/pdu.2023.3.41

Г. В. Дідківська
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінальної юстиції
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету,
ORCID ID: 0000-0002-3545-0429

А. М. Лазебний
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінальної юстиції
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету,
ORCID ID: 0009-0006-0136-3251

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДПИСІВ ТА КОРОТКИХ ЗАПИСІВ, ВИКОНАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНІЧНИХ ПРИЙОМІВ, У СИСТЕМІ ЗАВДАНЬ СУДОВОЇ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

У статті викладено детальний науковий аналіз експертних завдань судової почеркознавчої експертизи, та на підставі цього визначення типових завдань, які вирішуються при дослідженні підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів та засобів. Розглянуто значення висновку судової почеркознавчої експертизи як джерела доказів у кримінальних провадженнях, визначено особливості дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів, у системі завдань судової почеркознавчої експертизи. Також розглянуто особливості призначення та проведення судової почеркознавчої експертизи. Наголошено, що криміналістичне дослідження таких малоінформативних об'єктів почерку, як підписи та короткі записи, при розслідуванні кримінальних правопорушень, спрямоване на встановлення об'єктивної сторони злочинів, обставин, які входять до предмету доказування. Встановлений за допомогою спеціальних знань експерта спосіб підробки, внесення змін у почерковий об'єкт в ході подальшого доказування інтерпретується органом досудового розслідування, судом на основі правових знань як спосіб матеріальної підробки документа, або його окремих реквізитів. З'ясовано, що на сучасному етапі розвитку судової експертології експертні завдання залежно від мети дослідження поділяються на 15 видів (ідентифікаційні, діагностичні, класифікаційні, ситуаційні, інтеграційні, завдання дослідження стану явища, реставраційні, реституційні, прогностичні, ретроспективні, атрибутивні), причинно-динамічні, просторово-часові (ретрологічні), реконструкційні). Зроблено висновок, що криміналістичне дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів та засобів, належить до складних, комплексних та інтеграційних завдань судової почеркознавчої експертизи. Встановлення способу виконання (нанесення) підпису, короткого запису, відноситься до діагностичних завдань, або є під завданням криміналістичного дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів та засобів, залежно від запитань, які ставляться на вирішення експертизи. Встановлення ж виконавця підробки підпису, короткого запису, конкретного технічного прийому чи засобу, за допомогою якого нанесено досліджуваний почерковий об'єкт, належить до ідентифікаційних завдань.

Ключові слова: *криміналістичне дослідження, експерт, об'єкти почерку, підробка, підпис, кримінальне провадження, слідчі (розшукові) дії; судова експертиза, злочин, кримінальне правопорушення.*

© Дідківська Г. В., Лазебний А. М., 2023

Актуальність теми. Судово-почеркознавча експертиза є високорозвиненим розділом криміналістики та судової експертизи. Дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів, є приватним випадком проведення означеного виду експертиз. Розгляд теоретичних основ таких досліджень неможливий без вивчення завдань, які вирішуються при проведенні судової почеркознавчої експертизи, а також без з'ясування самого поняття.

Виклад основного матеріалу. Криміналістичне дослідження таких малоінформативних об'єктів почерку, як підписи та короткі записи, при розслідуванні кримінальних правопорушень, спрямоване на встановлення об'єктивної сторони злочинів, обставин, які входять до предмету доказування. Встановлений за допомогою спеціальних знань експерта спосіб підробки, внесення змін у почерковий об'єкт в ході подальшого доказування інтерпретується органом досудового розслідування, судом на основі правових знань як спосіб матеріальної підробки документа, або його окремих реквізитів.

Питання вивчення властивостей малообсягових об'єктів почерку, визначення можливостей розв'язання ідентифікаційних, діагностичних та інших завдань під час їх криміналістичного дослідження були предметом уваги окремих вітчизняних та зарубіжних криміналістів-почеркознавців (М.В. Бобовкин, О.А. Диденко, Г.В. Фирсов, Я.Ю. Ігнатьєва, М.П. Молибога, Є.Ю. Свобода, П.Є. Антонюк, Т.В. Михальчук, Н.В. Сиротенко , В.Г. Абросимова, Л.В. Свиридова И.А. Ярощук, К.В. Гриневич).

Віддаючи належне теоретичній та практичній значущості наукових досліджень зазначених науковців, доводиться констатувати дефіцит наукових розвідок, присвячених з'ясуванню типових завдань криміналістичного дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів та засобів. Вказана обставина актуалізує доцільність науково-практичного аналізу виокремленої проблеми.

Вирішення експертом конкретного експертного завдання здійснюється у процесі провадження судової експертизи, шляхом перетворення потенційної доказової інформації, що міститься у поданих на експертизу як вихідні дані матеріалів кримінального провадження, в актуальну доказову інформацію, яка може бути використана в ході досудового розслідування та в суді. Можливість вирішення експертом відповідного експертного завдання залежить від можливості дослідження об'єкта експертизи та представлених на експертизу предметів. Зазначене стосується й дослідження підписів та коротких записів, зокрема й виконаних за допомогою технічних прийомів.

Зазвичай завдання криміналістичної експертизи зводяться до встановлення певних властивостей та ідентифікації предметів, речей та осіб і рідше обмежуються визначенням будь-якої властивості фактичної сторони (наприклад, встановлення факту підробки підпису). При виконанні відповідного завдання експерту доводиться вивчати та враховувати найрізноманітніші властивості та ознаки речових доказів.

Розглядаючи завдання судової експертизи як засобу встановлення фактів, що підлягають доведенню, доцільно розрізняти завдання класу, роду, виду, підвиду судової експертизи. Класу криміналістичних експертиз властиві переважно ідентифікаційні завдання; вирішення діагностичних завдань належить до її компетенції остільки, оскільки це сприяє встановленню фактів тотожності людини, предметів, подій за певними формами їх відображення – слідами. Їх вирішення може бути включено як умова, додаткова ознака ідентифікації, а в ряді випадків може мати й самостійний характер. У рамках кожного роду криміналістичної експертизи вирішуються свої специфічні завдання в залежності від властивостей та ознак об'єктів, що вивчаються.

Визначення майбутніх завдань дослідження – важливий елемент тактики проведення експертизи. Так, ініціатор призначення експертизи при формулюванні завдання визначає, яке дослідження (виходячи з класу завдання, що вирішується: ідентифікаційне або діагностичне) експерту потрібно провести.

Відповідно, тут важливим фактором є встановлення та уточнення всіх наявних особливостей, характерних для конкретної ситуації. Це необхідно, щоб слідчий, суд перед визначенням питань експерту вже могли сформулювати чітке уявлення про категорію множини, різновиди документів, умови виконання, види рукописів, з якими необхідно вести подальшу роботу. Таким чином, відбувається перетворення завдання із загального на конкретне.

Завдання судово-почеркознавчої експертизи ґрунтуються на понятті предмета судово-почеркознавчої експертизи. Загальним та головним завданням, що стоїть перед експертом-почеркознавцем, є встановлення фактів, що містяться у запитаннях особи, яка призначила експертизу, що мають доказове значення для розслідування та розкриття кримінальних правопорушень.

Систематизація завдань судово-почеркознавчої експертизи відіграє значну роль у побудові її методики. Аналіз літературних джерел показує, що класифікацію завдань експертизи, як практичної діяльності, не можна вважати завершеною, а їх систематизація й досі викликає численні наукові дискусії. Завдання судово-експертного дослідження – поняття надзвичайно багатопланове, і для типології цих завдань можуть бути використані різні параметри, які поділяють їх на певні групи: за значенням – основні та допоміжні; за обсягом – загальні та окремі; за способом рішення – стандартні і нестандартні (евристичні); за послідовністю рішення – остаточні та проміжні; за ступенем складності – прості, складні, підвищеної складності і надскладні; за ступенем спільності – загальні завдання роду експертизи, типові завдання виду експертизи, конкретні завдання проведеної експертизи та з інших підстав. Найбільш важливою підставою класифікації експертних завдань та їх розмежуванням визначається мета дослідження [1].

На сучасному етапі розвитку судової експертології експертні завдання залежно від мети дослідження поділяються на 15 видів (ідентифікаційні, діагностичні, класифікаційні, ситуаційні, інтеграційні, завдання дослідження стану явища, реставраційні, реституційні, прогностичні, ретроспективні, атрибутивні), причинно-динамічні, просторово-часові (ретрологічні), реконструкційні).

У теорії судової експертизи існує кілька підходів до визначення системи експертних завдань. Аналізуючи різні точки зору можна відзначити, що авторами різних концепцій виділяється чотири основні види експертних завдань: 1) ідентифікаційні завдання – завдання, сутність яких становить встановлення тотожності об'єктів; 2) діагностичні завдання – завдання, спрямовані на встановлення властивостей та станів об'єктів; 3) ситуаційні завдання – завдання, вирішення яких пов'язане із відтворенням умов та механізму події; 4) класифікаційні завдання – завдання, створені задля встановлення груповий власності досліджуваного об'єкта. Всі розбіжності зводяться до того, чи є всі чотири види задач окремими елементами системи або якісь з них є підвидами (наприклад, класифікаційні завдання є різновидом діагностичних). У працях сучасних авторів, присвячених визначенню системи та змісту судово-експертних завдань у цілому та системи завдань судово-почеркознавчої експертизи зокрема, можна виділити кілька напрямків.

З огляду на завдання, які ставимо у науковій статті, доцільним вважаємо здійснити детальний науковий аналіз зазначених «класичних» експертних завдань, типових при дослідженні підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів та засобів.

В узагальненому вигляді до ідентифікаційних завдань у теорії судової експертизи відносяться завдання щодо встановлення: індивідуально-конкретної тотожності об'єкта; загального джерела походження об'єктів; належності об'єкта до єдиного цілого; особи, яка виготовила (виконала) кілька почеркових об'єктів.

Вважаємо, що ідентифікаційну та діагностичну складові почерку варто розглядати у взаємозв'язку, оскільки на практиці під час проведення судової почеркознавчої експертизи неможливо говорити про діагностику, не проводячи ідентифікаційне дослідження; все частіше відбувається інтеграційні процеси. Якщо ж мова

йде про з'ясування технічного засобу, прийому підробки підписів та коротких записів, то без з'ясування зазначеного діагностичного завдання неможливе буде встановлення виконавця, тобто виконання ідентифікаційного завдання [5].

Діагностичні завдання – це завдання щодо встановлення часу, механізму події, способу дії, властивостей та станів людини, речі.

Сучасні криміналістичні діагностичні дослідження почерку відносяться до предмета судово-почеркознавчої експертизи та спрямовані на вирішення завдань, не пов'язаних безпосередньо з ідентифікацією конкретного виконавця почеркової реалізації. Наукові та методичні основи криміналістичної діагностики почерку, що існують і розробляються в даний час, базуються на теоретичних положеннях судового почеркознавства, існуючих методичних рекомендаціях, експериментальній базі та практичній діяльності експерта-почеркознавця [2].

Варто зазначити, що спочатку поняття діагностичних задач прирівнювалося до неідентифікаційних. Однак у процесі еволюції класифікацій експертних завдань діагностичні були виділені в окремий вид, існування яких, поряд з ідентифікаційними, було визнано всіма вченими-криміналістами.

До діагностичних завдань досліджень підписів та коротких записів слід віднести встановлення наявності змін у почерковому об'єкті та з'ясування обставин підробки (внесення змін) об'єкта письма. Вирішення таких завдань зазвичай пов'язано із наданням відповіді на такі запитання: чи внесено зміни у почерковий об'єкт? чи виготовлений почерковий об'єкт електрофотографічним способом?

Сучасні фахівці у галузі почеркознавства розвинули зазначену класифікацію, розподіливши діагностичні завдання, пов'язані із встановленням особистісних характеристик виконавця рукопису, внутрішніх чи зовнішніх умов його виконання на: загальні; власні; класифікаційні; ситуаційні; часові (щодо встановлення почеркознавчої давності рукопису).

Слід зазначити, що загальні діагностичні завдання мають універсальний характер, оскільки вирішуються під час будь-якого судово-експертного дослідження почерку. Загальні діагностичні завдання мають універсальний характер і пов'язані зі встановленням найбільш загальних умов письма при виконанні рукопису як самостійна або проміжна мета діагностичного та ідентифікаційного процесу.

Не є винятком і випадки криміналістичних досліджень таких малоінформативних об'єктів письма, як підписи і короткі записи. Зазначені завдання пов'язані із встановленням найбільш загальних умов виконання рукопису у вигляді основної чи проміжної мети криміналістичної ідентифікації та діагностики та включають: установлення факту виконання рукопису у звичайних (нормальних) або незвичайних умовах листа; визначення характеру незвичайності виконання рукопису – впливу на процес письма тимчасових або постійно діючих факторів; з'ясування власника природного збиваючого чинника до підгрупі внутрішніх (функціональних) чи підгрупі зовнішніх (обстановочних) впливів.

Власне-діагностичні завдання – першочергові в історичному розвитку судово-почеркознавчої діагностики. В рамках досліджування підписів та коротких записів можуть бути з'ясовані питання, пов'язані, приміром з установленням способу навмисної зміни почерку, автопідроблення рукопису.

Класифікаційно-діагностичні завдання можуть бути спрямовані на встановлення типологічної (групової) приналежності виконавця рукопису до певного класу за такими соціально-демографічними та іншими характеристиками, як професія, подібність застосованих технічних засобів, з допомогою яких здійснювались підписи, короткі записи з іншими технічними засобами, наявність певних навиків застосування окремих технічних засобів та прийомів.

Ситуаційно-діагностичні завдання під час дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів, пов'язані зі встановленням специфіки зовнішньої обстановки виконання рукопису: незвичайний копіювальний прилад, специфічний спосіб внесення змін у почерковий об'єкт тощо.

Часові діагностичні завдання під час дослідження підписів та коротких записів можуть бути спрямовані на визначення абсолютної та відносної (хронологічної) давності почеркових об'єктів, встановлення одночасного чи різночасного виконання рукописів, використання технічних засобів, виявлення дописки тощо.

Загалом вважаємо, що ідентифікаційну та діагностичну складові почерку варто розглядати у взаємозв'язку, оскільки на практиці під час проведення судової почеркознавчої експертизи неможливо говорити про діагностику, не проводячи ідентифікаційне дослідження; все частіше відбувається інтеграційні процеси. Якщо ж мова йде про з'ясування технічного засобу, прийому підробки підписів та коротких записів, то без з'ясування зазначеного діагностичного завдання неможливе буде встановлення виконавця, тобто виконання ідентифікаційного завдання.

Важливим для з'ясування завдань, які вирішуються в ході криміналістичного дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів та засобів, є питання щодо наявності / відсутності класифікаційних та ситуаційних завдань.

До основних класифікаційних завдань судово-почеркознавчої експертизи слід віднести встановлення належності технічних засобів, пристроїв, матеріалів до певних класифікаційних груп.

Поділяємо точку зору з Е.Б. Сімакової-Єфремян, що немає необхідності виділяти класифікаційні завдання як самостійну одиницю в загальній класифікації. Дослідження, мета яких спрямована на віднесення об'єкта, явища до того чи іншого класу, типу, категорії в медицині, природознавстві, техніці традиційно вважають діагностичними. Для того щоб віднести об'єкт експертного дослідження до якої-небудь категорії, необхідно встановити його властивості і стан. Саме тому встановлення властивостей і станів об'єктів, віднесення їх до певної категорії (класу, типу, розряду тощо) є завданнями діагностичними [8, с. 572]. Тут варто підкреслити, що основна методична відмінність класифікаційних завдань від результатів ідентифікації, яка завершається встановленням загальної родової (групової) належності, пов'язана з відсутністю об'єктів, що перевіряються. Як порівняльні матеріали для вирішення класифікаційних завдань під час дослідження підписів та коротких записів зазвичай використовуються колекції, еталони та інші об'єкти класифікаційних груп, а також табличні дані, характеристики стандартів. Виявлені в досліджуваних об'єктах або слідах властивості зіставляються з зазначеними характеристиками, що і служить підставою для знаходження відповідної класифікаційної групи [11, с. 94-95].

На думку багатьох науковців, ситуаційні завдання за своєю природою або близькі до діагностичних, або є їх різновидом. Проте більшість криміналістів справедливо відносятьїх до самостійних, оскільки об'єктом тут виступає система подій, а не одна елементарна окрема подія, як при вирішенні діагностичних завдань. Об'єктом ситуаційного дослідження є система властивостей матеріальної ситуації, що відображає динаміку окремого (але більш загального, ніж це має місце в діагностичному дослідженні) або основної події. За допомогою розв'язання ситуаційних завдань при ситуаційному аналізі вдається виділити нові властивості та відносини у досліджуваному об'єкті, сприйняти її як цілісну структуру.

Вирішення діагностичних завдань, згідно з етимологією слова «діагностика», спрямоване на встановлення окремих симптомів (ознак, властивостей, станів) окремого об'єкта [10, с. 219].

Навіть якщо з'ясовується механізм, в який як елемент входив певний об'єкт, що привів його до певного діагнозу, то мета дослідження – виявити цей механізм відносно одного об'єкта. Як слушно зазначає Н.І. Клименко, незважаючи на деяку схожість діагностичні й ситуаційні дослідження, кожний з них має свої особливості. Так, характерним для діагностичного завдання є встановлення типових ознак того чи іншого об'єкта в певній ситуації, ситуаційне ж завдання встановлює комплекс різних ознак, об'єктів, окремих ситуацій, із яких складається цілісна картина всієї досліджуваної події, встановлення механізму якої потребує

застосування різних судових експертиз [3 , с. 139-140]. Ситуаційне завдання ж має мету більш високого порядку – використовуючи результати ідентифікаційного та діагностичного досліджень окремих об'єктів, встановити механізм події в цілому або її обставини на підставі використання спеціальних знань. Фактично, метою ситуаційного дослідження є з'ясування в загальному механізмі події тих елементів, які не можуть бути встановлені слідчим без використання спеціальних знань [7].

Загалом слід зазначити, що поділені за кінцевою метою всі експертні завдання в процесі їх експертного дослідження підписів та коротких записів, тісно взаємозв'язані. Діагностичні, ситуаційні та ідентифікаційні завдання вирішуються послідовно на підставі проміжних підзавдань інших видів. Ідентифікуючи за відображеними ознаками такий письмовий об'єкт як підпис, короткий запис, експерт зобов'язаний враховувати умови утворення слідової інформації, адекватність виділених ознак, тобто проводити діагностичні дослідження. Так, кінцеве ідентифікаційне завдання зі встановлення автора підробки почеркового об'єкта починається з вирішення ситуаційного завдання зі встановлення механізму утворення слідів, потім вирішується діагностичне завдання визначення способу підробки (внесення змін) на основі співставлення з оригіналом тощо. Отже, процес ідентифікації починається діагностичного аналізу.

Як діагностика допомагає у вирішенні ідентифікаційних завдань, так ідентифікація забезпечує вирішення діагностичних завдань. Наприклад, перш ніж визначити стан людини, яка вносила зміни у підпис, короткий запис(діагностичне завдання) вирішується ідентифікаційне завдання з ототожнення виконавця. Отже, в більшості родів, видів судових експертиз кінцевою метою може бути рішення кожної з перерахованих трьох класів завдань, а способом рішення основного завдання – розв'язання підзавдань ідентифікаційного, діагностичного та ситуаційного характеру[4].

Завдання судово-почеркознавчої експертизи підрозділяються не тільки залежно від мети дослідження, як зазначено вище, а й від: виду рукопису (рукописний текст, класифікаційного завдання. короткий запис, підпис); характеру рукопису (літерний, цифровий, змішаний); обсягу рукопису (великий, середній, малий) умов її виконання (звичайні, незвичайні, не пов'язані з навмисною зміною і пов'язані з ним) [6].

Крім того, дані завдання можуть бути диференційовані за ступенем складності. Це залежить як від об'єктивних, і від суб'єктивних чинників. До об'єктивних тут слід віднести – незвичайні зовнішні умови експертного завдання; наявність або відсутність ефективної методики його вирішення; до суб'єктивних – досвід та кваліфікацію експерта. Практика показує: чим нижчі компоненти вказаних факторів, тим вищий ступінь складності почерку. окремих завдань почеркознавчих досліджень. Наприклад, чим менший за обсягом досліджуваний рукопис, чим слабше в ньому виражені симптомо-комплекси виконавця рукопису інформативних ознак почерку, чим нижча кваліфікація експерта та менше його практичний досвід, тим проблематичнішим є вирішення будь-якого ідентифікаційного, діагностичного або класифікаційного завдання [9].

Таким чином, можна зробити висновок, що встановлення способу виконання (нанесення) підпису, короткого запису, відноситься до діагностичних завдань, або є підзавданням криміналістичного дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів та засобів, залежно від запитань, які ставляться на вирішення експертизи. Встановлення ж виконавця підробки підпису, короткого запису, конкретного технічного прийому чи засобу, за допомогою якого нанесено досліджуваний почерковий об'єкт, належить до ідентифікаційних завдань почеркознавчого або техніко-криміналістичного дослідження документів.

Такі завдання мають інтеграційний характер та зазвичай, вирішуються під час проведення комплексних досліджень. Їх вирішення пов'язане з використанням у ході провадження судової експертизи знань та методів низки наук при дослідженні об'єктів, що мають комплексну природу. Поділяємо позицію сучасних

криміналістів, що інтеграція знань під час проведення комплексних експертиз є тим механізмом, що допомагає подолати брак відомостей про досліджуваний об'єкт, правильно обґрунтувати експертний висновок, отже, підвищити рівень його повноти й надійності. Адже саме за принципами об'єктивності та повноти дослідження має будуватися судово-експертна діяльність [8, с. 153].

Як бачимо, викладене засвідчує, що криміналістичне дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів та засобів, належить до складних, комплексних та інтеграційних завдань судової почеркознавчої експертизи.

Встановлення способу виконання (нанесення) підпису, короткого запису, відноситься до діагностичних завдань, або є під завданням криміналістичного дослідження підписів та коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів та засобів, залежно від запитань, які ставляться на вирішення експертизи. Встановлення ж виконавця підробки підпису, короткого запису, конкретного технічного прийому чи засобу, за допомогою якого нанесено досліджуваний почерковий об'єкт, належить до ідентифікаційних завдань.

Список використаної літератури:

1. Афонін Д. С. Значення ситуаційних судових експертиз у розслідуванні злочинів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 4. С. 148–150.
2. Ігнатьєва Я. Ю. Науково-теоретичні положення та завдання судового почеркознавства як основні поняття для експерта. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 3. С. 89–92. DOI: https://doi.org/10.32850/sulj.2019.3-21
3. Клименко Н. І. Судова експертологія : курс лекцій : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. Київ : Ін Юре, 2007. С. 139–140.
4. Красюк І. П., Сухомлин Я. С., Тарасюк І. М., Молибога М. П. Дослідження підписів, які виконані за допомогою технічних прийомів та засобів. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65, С. 344–349. DOI: https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.33
5. Пілюков Ю. О. Система ідентифікаційних ознак почерку, можливості її удосконалення при проведенні почеркознавчої експертизи підписів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4. С. 257–262.
6. Свобода Є. Ю., Антонюк П. Є., Михальчук Т. В. Генеза наукових досліджень судового почеркознавства в Україні (XX–XXI століття). *Право і суспільство*. 2021. № 1. С. 258–264. DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.1.39.
7. Сиротенко Н. В., Абросимова В. Г., Свиридова Л. В. Особливості вирішення питань комплексного дослідження підписів. *Теорія та практика судової експертизи та криміналістики*. 2019. Вип. 19. С. 511–523. DOI: https: //doi.org/10.32353/khrife.1.2019.041
8. Сімакова-Єфремян Е. Б. Класифікація завдань комплексної експертизи контактної взаємодії об'єктів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.* 2004. Вип. 4. С. 572.
9. Сімакова-Єфремян Е. Б., Балинян Т. Є., Дереча Л. М. Про критерії оцінювання методик проведення судових експертиз в Україні. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2010. Вип. 10. С. 151–161.
10. Словник іноземних слів / за ред.. чл.-кор. АН УССР О. С. Мельничука. Київ : Гол. ред. Укр. рад. енцик., 1977. С. 219.
11. Щербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : В деле, 2015. 560 с.

Didkivska H. V., Lazebnyi A. M. Forensic investigations of signatures and short records performed with the help of technical techniques in the system of forensic handwriting examination tasks

The article presents a detailed scientific analysis of expert tasks of forensic handwriting examination, and on the basis of this definition, typical tasks that are solved during the study of signatures and short records performed with the help of technical techniques and means. The importance of the conclusion of the forensic handwriting examination as a source of evidence in criminal proceedings is considered, the peculiarities of the study of signatures and short notes made using technical techniques in the system of tasks of the forensic handwriting examination are determined. The specifics of the appointment and conduct of a forensic handwriting examination are also considered. It is emphasized that

the forensic investigation of such uninformative objects of handwriting, such as signatures and short notes, during the investigation of criminal offenses, is aimed at establishing the objective side of crimes, the circumstances that are part of the subject of proof. The method of forgery established with the help of the expert's special knowledge, making changes to the handwriting object in the course of further proof is interpreted by the pre-trial investigation body, the court on the basis of legal knowledge as a method of material forgery of the document or its individual details. It was found that at the current stage of the development of forensic expertise, expert tasks are divided into 15 types, depending on the purpose of the research (identification, diagnostic, classification, situational, integration, task of researching the state of the phenomenon, restoration, restitution, prognostic, retrospective, attributive), causal dynamic, spatio-temporal (retrological), reconstruction). It was concluded that the forensic investigation of signatures and short notes, performed with the help of technical techniques and means, belongs to the complex, complex and integrative tasks of forensic handwriting examination. Establishing the method of execution (inking) of a signature, a short record, refers to diagnostic tasks, or is under the task of forensic investigation of signatures and short records made with the help of technical techniques and means, depending on the questions that are asked to solve the examination. Establishing the perpetrator of the forgery of a signature, a short note, a specific technical technique or a means by which the investigated handwriting object was applied belongs to the identification tasks.

Key words: *forensic research, expert, handwriting objects, forgery, signature, criminal proceedings, investigative (search) actions; forensic examination, crime, criminal offence.*